

УДК 336.6(47): 338.243

Сталінська О.В.,
д.е.н, доцент, професор кафедри економіки підприємства
Донецький національний університет

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛІЗАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ БІЗНЕС-МОДЕЛЮВАННЯ

Stalinska O.V.,
dr.sc.(econ.), assoc. prof., professor of the
department of economics of enterprise
Donetsk National University

STRATEGIC MANAGEMENT OF ENTERPRISE CAPITALIZATION BASED ON BUSINESS MODELING

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження визначена необхідністю впровадження ефективних бізнес-моделей управління на великих промислових підприємствах, що обумовлено нестабільністю економічного та соціального розвитку в гірничо-металургійному комплексі (ГМК), скороченням ресурсної бази та падінням попиту на вітчизняну продукцію на світовому ринку. Тому зростає інтерес менеджерів компаній до інноваційного процесу в практиці управління на основі бізнес-моделей. На сьогоднішній день впровадження системи бізнес-моделей пов'язане з питаннями підвищення капіталізації підприємств, яка наочно відображає ефективність управлінських рішень. Показник зростання капіталізації є ключовим індикатором ефективності управління. Низька ринкова капіталізація вітчизняних підприємств ГМК у порівнянні із зарубіжними аналогами, порівнянними за розміром бізнесу, викликає необхідність більш детального розгляду причин даної диспропорції та розробки ефективних методів управління, спрямованих на підвищення капіталізації компаній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями висвітлення сутності стратегічного управління в розрізі окремих сегментів та сфер національної економіки, спрямованого на підвищення капіталізації, займалися такі фахівці, як: В. М. Геєць [1; 2], А. А. Гриценко [2], М. А. Козоріз [3], С. Шумська [4] та ін. Теоретичні аспекти капіталізації господарюючих суб'єктів розкриваються в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених: О. І. Амоші [5], І. О. Бланка, Н. Ю. Брюховецької, І. П. Булеєва [6] та ін. Однак аспекти підвищення капіталізації підприємства з позиції ефективності та дієвості його бізнес-моделі залишаються невирішеними.

Теоретична значимість зазначених проблем, а також їх важливість з практичної точки зору зумовили вибір теми дослідження та визначили постановку мети роботи.

Постановка завдання. Метою дослідження є розвиток теоретико-методичних засад стратегічного управління капіталізацією підприємства на основі бізнес-моделювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки капіталізація підприємств ГМК обумовлена, в першу чергу, здатністю підприємства мобілізувати наявні ресурси в реалізацію проектів стратегічного управління, то об'єктом управління цим процесом виступають не тільки ресурси, які можливо залучити в таких проектах, але також з урахуванням сукупності виробничих відносин і управлінських впливів, які забезпечують підвищення капіталізації підприємств.

Визнаючи високу значимість даних досліджень для теорії і практики стратегічного управління вітчизняною промисловістю, слід зазначити, що вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств в аспекті ефективної капіталізації потенціалу неможливо без вдосконалення інструментарно-методичної бази бізнес – моделювання управління промисловими підприємствами. Поряд з цим, потребують опрацювання та адаптації щодо стратегічного управління питання інформаційно-аналітичної підтримки організаційно-управлінського механізму капіталізації ресурсного потенціалу промислового підприємства.

Великі вітчизняні промислові підприємства мають обмежений потенціал із залучення інвестицій для розвитку свого бізнесу через низьку ринкову капіталізацію. Враховуючи стратегічну значимість гірничо-металургійного комплексу, підвищення ефективності управління на основі впровадження бізнес-моделей на ключових вітчизняних підприємствах є актуальним завданням для економіки в цілому у зв'язку тим, що темпи розвитку галузі відображають динаміку економічного зростання країни через високу взаємозалежність з іншими галузями.

Тому процес капіталізації підприємств тісно пов'язаний з формуванням таких інституційних механізмів, які забезпечують підтримку стійкості функціонування підприємства й забезпечення його випереджального розвитку, ґрунтуючись на потребі володіння якісною інформацією та формування

відповідного обліково-аналітичного забезпечення стратегічного управління з акцентом на необхідності управління процесами капіталізації не тільки на рівні окремого підприємства, але й галузі, регіону [7].

Головною ознакою ефективного стратегічного управління є те, що відкриваються можливості розвитку вітчизняних підприємств ГМК. Стратегічне управління створює принципово нові можливості, відповідні їм потреби та ринок. Це вимагає великих початкових витрат. Ефективне стратегічне управління розвитком підприємств часто не створює нового ринку, але створює нові конкурентні переваги на традиційному ринку. І це можуть бути не обов'язково інженерні або технологічні рішення, а внутрішні процеси управління. Варто також зазначити, що процеси розвитку підприємств важливо розглядати в аспекті особливостей як регіону, так і галузі. Позитивний приклад регіоналізації є ЄС, серед його основних переваг присутні самодостатність, уніфіковані механізми регулювання економіки, розвинена система підтримки соціального миру, єдина валюта. У світі розширюється практика міжнародної кооперації промислових фірм, компаній, концернів в галузі соціально-економічного розвитку.

Протягом останніх двох століть кожен новий сплеск економічної активності складався з трьох фаз. На першому етапі організації, що спеціалізуються в сфері нових технологій отримували величезні прибутки, встановлювали нові правила гри на ринку та вели боротьбу за лідируючі позиції в індустрії. На другому етапі ринок стає більш зрілим, і прибутки компаній поступово починали скорочуватися. На третьому етапі, найкоротшій стадії відбувався різкий спад, після якого увага інвесторів перемикалася на якісь нові технології.

Мабуть, ще рано говорити про те, які технології служать свідченням нової інноваційної хвилі. Однак, як і раніше, вони будуть ґрунтуватися на результатах, досягнутих у ході попередньої хвилі.

Відзначається, що в міру уповільнення темпів зростання світової економіки компанії все активніше працюють над проектами, які дозволили б їм вивести підприємства зі стану стагнації або спаду. Проблема полягає в тому, що до теперішнього часу так і не вдалося розробити стратегію розвитку підприємств гірничо-металургійного комплексу, яка мала б дійсно ефективний пролонгований ефект.

Зламати стереотипи, поглянути на проблему ефективного управління розвитком під іншим кутом набагато краще вдається в невеликих динамічних організаціях, а не у великих компаніях з ієрархічною системою управління. І в цьому полягає одна з проблем в діяльності вітчизняних металургійних підприємств.

Процеси розробки та впровадження стратегії управління в розвинених країнах (США, Японії, Західної Європи) проходять по декількох напрямках, серед них два найбільш визначальні: вдосконалення менеджменту та впровадження науково-технічних новацій у виробництво [1]. Зараз відбувається формування парадигми нової науково-технічної революції, якій судилося значною мірою змінити вигляд світової цивілізації. Можна говорити про зміни менеджменту, що йдуть паралельно у виробництві, у відносинах між людьми в процесі виробництва і в організаційних структурах.

Тому вирішення проблеми капіталізації вітчизняних підприємств ГМК як важливої умови модернізації є багатоетапним і поліаспектним процесом: вона починається з ідентифікації об'єктів капіталізації та розробки методики їх оцінки; потім переходить до дослідження капіталізації як процесу в розрізі окремих видів активів підприємств галузі, а також виявлення передумов його розвитку, і далі – до розробки механізмів стратегічного управління процесами капіталізації з впровадженням управління на основі бізнес-моделей з метою модернізаційного зростання як окремого підприємства, так і реформування галузі й інноваційного розвитку економіки регіону та країни [8]. Але треба зазначити, що вартісний підхід більшою мірою орієнтований на дослідження кон'юнктурних факторів, що визначають зовнішню поточну оцінку діяльності підприємства (ринкову капіталізацію), в той час, як процесний підхід (з використанням моделювання процесів управління) – на дослідження внутрішніх чинників формування додаткової вартості капіталу.

Тому стратегічний підхід до управління на основі бізнес-моделювання дозволить дати оцінку рівню капіталізації підприємства як з точки зору його привабливості для зовнішніх інвесторів, так і з позиції відображення реального економічного потенціалу, оскільки він дозволяє враховувати синергетичний ефект, одержуваний від зв'язування ресурсів в рамках єдиного виробничо-фінансового механізму, генеруючого прибуток, а також мультиплікативний ефект розвитку економіки всього регіону. Це передбачає формування нової моделі стратегічного управління підприємством на основі впровадження ефективних бізнес-моделей.

У позначеному контексті велике значення набуває підвищення рівня капіталізації вітчизняних підприємств ГМК як структурно-функціональних підсистем галузі та регіональної економіки одночасно, оскільки до переліку основних завдань реформи, поряд з іншими, відноситься як збалансований розвиток окремих секторів галузі, що забезпечує збереження гірничо-металургійного комплексу України як єдиного цілого, так і інфраструктурне забезпечення збалансованого та сталого соціально-економічного розвитку регіональної системи.

Складність даного завдання обумовлена тим, що кожне підприємство реалізує власну стратегію поведінки. В результаті значні відмінності в ролі економічного планування та управління внутрішнім потенціалом гірничо-металургійних підприємств, у рівні розвитку їх матеріально-технічної бази

призводять до значного розриву в показниках оцінки їх ринкової вартості. У зв'язку з цим, методологічно значущим стає узгодженість стратегії окремого підприємства як учасника системи державного регулювання внутрішньогалузевих процесів зі стратегією реформування галузі.

Моделювання діяльності підприємства – це ефективний засіб пошуку шляхів оптимізації діяльності, засіб прогнозування та мінімізації ризиків, що виникають на різних етапах діяльності підприємства. Тому моделювання дозволяє з максимальною наближеністю до дійсності вибрати та перевірити варіанти вдосконалення стратегії розвитку підприємства без необхідності проведення реальних експериментів, тим самим надаючи можливість уникнути зайвих ризиків.

Нині більшість підприємств для аналізу поточної діяльності й ухвалення стратегічних рішень застосовують в явній або неявній формі різноманітні моделі, що характеризують ті або інші аспекти діяльності компанії [9]. Прикладами вживаних моделей можуть служити моделі матеріальних і інформаційних потоків, фінансова модель, модель організаційної структури, функціональна модель, модель бізнес-процесів.

Велика кількість різнопланових моделей підвищує витрати на оцінку ефективності діяльності та пошук джерел внутрішніх протиріч в діяльності підприємства, неузгодженостей у функціях. В результаті цього менеджмент вимушений витратити велику кількість часу на розробку, узгодження та затвердження рішень, спрямованих на вдосконалення діяльності підприємства.

Загальний підхід до моделювання бізнес-процесів полягає в послідовній декомпозиції процесів – від загального до окремого. У теперішній час існує й активно використовується в практиці організаційного моделювання велика кількість різноманітних методологічних підходів. Найбільш поширеними з них є методологія структурного аналізу й проектування систем SADT (Structured Analysis and Design Technique) [10] та стандартів IDEF [11].

Організаційно-функціональні моделі дозволяють провести аналіз достатності та необхідності функцій, організаційних ланок, аналіз розподілу відповідальності. Другим етапом моделювання діяльності підприємства є розробка фінансової моделі. Вона дозволяє дати вартісну оцінку кожному окремому бізнес-процесу і усім бізнес-процесам підприємства у сукупності. Таким чином, відобразити процес накопичення вартості та надати зважену оцінку капіталізації підприємства. Після побудови бізнес-моделі можна проводити дослідження розподілу витрат по функціях і бізнес-процесах з метою виявлення найбільш витратних процесів, тобто зменшення капіталізованої вартості. При впровадженні процесного стратегічного управління доцільно використати спеціалізовані програмні продукти бізнес-моделювання. Вони дозволяють автоматизувати роботи по опису, аналізу й оптимізації діяльності підприємства. Їх використання скорочує час, знижує витрати та підвищує якість результатів. Найбільш ефективними та дієвими є BPMS/BPMT (англ. Business Process Management System/Tool, система (інструмент) управління бізнес-процесами) – технологічне програмне забезпечення для підтримки концепції стратегічного управління на засадах підвищення капіталізації, що дозволяє автоматизувати роботи по опису, аналізу й оптимізації діяльності підприємства.

Програмні засоби бізнес-моделювання дозволяють розробити інтегровану електронну бізнес-модель підприємства. На її основі можна ефективно провести аналіз діяльності компанії, розробити взаємозв'язані моделі стратегії, бізнес-процесів та організаційної структури, розробити процесні та структурні регламенти, а також технічні вимоги до інформаційної системи та технічне завдання на її впровадження. Це мінімальний функціонал, який повинен мати програмний продукт бізнес-моделювання.

В цілому спеціалізовані програмні продукти бізнес-моделювання дозволяють ефективно вирішувати наступні, актуальні для сучасного підприємства завдання: формалізація, опис і стандартизація основних управлінських процесів, які забезпечують перехід до процесної системи стратегічного управління. Побудований комплекс моделей стратегічного управління підприємством є зручним інструментом, що дозволяє оцінювати наслідки управлінських рішень шляхом зміни структури бізнес-процеса, перерозподілу ресурсів і внесення корективів в основні сценарні параметри моделей. В результаті проведення загального аналізу розробляється цільова модель стратегічного управління підприємством з оптимальною безліччю параметрів.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, основним принципом моделювання діяльності компанії має бути забезпечення узгодженості та взаємозв'язку моделей. Комплексний підхід до моделювання дозволяє не лише ідентифікувати проблему, але і наочно показати причини виникаючих проблем. Слід також підкреслити, що комплексна модель є системою з виділеними в ній структурою, елементами, розглянутими окремо від зовнішнього середовища або вищестоящої системи. Це дозволяє виявляти протиріччя даної системи із зовнішнім середовищем і прогнозувати перспективність діяльності компанії, у тому числі і вірогідність виникнення кризи.

Література

1. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України / В.М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.

2. Капіталізація економіки України: наук. доп. / В.М. Геєць, А.А. Гриценко, О.І. Барановський та ін.; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – К., 2007. – 218 с.
3. Козоріз М.А. Управління розвитком підприємств на основі їх капіталізації [Електронний ресурс] / М.А. Козоріз, В.І. Ткачик. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_re/2010_7_3/16.pdf
4. Шумська С.С. Капіталізація економіки: системний підхід та методологічні напрями дослідження [Електронний ресурс] / С.С. Шумська. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/et/2012_1/3_Shum.pdf
5. Сталій розвиток промислового регіону: соціальні аспекти : монографія / О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк та ін.; – Донецьк: НАН України, Ін-т економіки пром-сті, 2012. – 534 с.
6. Капитализация предприятий: теория и практика : монография / под ред. И.П. Булеева, Н.Е. Брюховецкой; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти; ДонУЭП. – Донецк, 2011. – 328 с.
7. Сталінська О.В. Оцінка ефективності стратегій розвитку металургійних підприємств [Електронний ресурс] / Сталінська О.В. // Сборник научных трудов "Вестник НТУ "ХПИ": Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2010. – № 5. – Режим доступу: <http://archive.kpi.kharkov.ua/View/19351/>
8. Стрельцова Е.Д. Стратегический подход к капитализации ресурсов предприятий электроэнергетики на базе нечеткой логики / Е.Д. Стрельцова, Л.Г. Матвеева, В.А. Рожков // Международный журнал экспериментального образования. – 2014. – № 8 – С. 132–134.
9. Марк Д.А. Методология структурного анализа и проектирования: Пер. с англ. / Предисловие Д.Т. Росса / Д.А. Марк, К. Мак-Гоуэн. – М. : Мета-технология, 1993.– 240 с.
10. Дубейковский В. И. Практика функционального моделирования с AllFusion Process Modeler 4.1. Где? Зачем? Как? / В. И. Дубейковский. – М. : ДИАЛОГ-МИФИ, 2004. – 464 с.
11. Программные продукты для моделирования бизнес-процессов и организационной структуры, и их предназначение [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://orgmodel.ru/publications/article/bpmt/>

References

1. Heiets, V.M. and Semynozhenko, V.P. (2006), *Innovatsiini perspektyvy Ukrainy* [Innovative perspectives in Ukraine], Konstanta, Kharkiv, Ukraine, 272 p.
2. Heiets, V.M., Hrytsenko, A.A., Baranovskii, O.I. et al. (2007), *Kapitalizatsia ekonomiky Ukrainy: nauk. dop.* [Capitalization of Ukraine's economy: scientific reports], In-t ekonomiky i prohnozuvannia NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 218 p.
3. Kozoriz, M.A. and Tkachyk, V.I. "Business development management in terms of capitalization", available at: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_re/2010_7_3/16.pdf
4. Shumska, S.S. (2012), "Capitalization of economy: system approach and methodological directions of research", available at: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/et/2012_1/3_Shum.pdf
5. Novikova, O.F., Amosha, O.I., Antoniuk, V.P. et al. (2012), *Stalyi rozvytok promyslovoho rehionu: sotsialni aspekty* [Consistent development of industrial region: social aspects], monograph, NAN Ukrainy, IEP, Donetsk, Ukraine, 534 p.
6. Buleev, I.P. and Briuhovetska, N.Ye. (2011), *Kapitalizatsiya predpriyatiy: teoriya i praktika* [Capitalization of enterprises: theory and practice], monograph, NAN Ukrainy, IEP, Donetsk, Ukraine, 328 p.
7. Stalinska, O.V. (2010), "Performance evaluation of development strategies of metallurgical works", *Vestnik NTU "HPI": Tehnichnyi prohres ta efektyvnist vyrobnytstva*, no.5, available at: <http://archive.kpi.kharkov.ua/View/19351/>
8. Streltsova, Ye.D., Matveyeva, L.G., and Rozhkov, V.A. (2014), "Strategic approach to capitalization of power suppliers in terms of fuzzy logic", *Mezhdunarodnyi zhurnal eksperimentalnogo obrazovaniya*, no. 8, pp.132-134.
9. Marc, D.A. and McGowan C.L. (1993), *Metodologiya strukturnogo analiza i proektirovaniya* [Structural Analysis and Design Technique], Translated, Meta-tehnologiya, Moscow, Russia, 240 p.
10. Dubeykovskiy, V.I. (2004), *Praktika funktsionalnogo modelirovaniya s AllFusion Process Modeler 4.1. Gde? Zachem? Kak?* [Functional modelling practices with AllFusion Process Modeler 4.1. Where? Why? How?], DIALOG-MIFI, Moscow, Russia, 464 p.
11. "Software products for modelling business processes and organizational structure, and their purpose", available at: <http://orgmodel.ru/publications/article/bpmt/>